Suplamènt
al Ciutadá Español.

Del diumenge 23 de Octubre de 1836.

MAHO.

Articla Comunicat.

Seño Editó del Ciutadá Español: servásquíes estampá per suplemént á n'el séu apreciat diari la siguiént cumvérsa, la cual feym publicá diferénts Ciutadáns honrads per considerarla analoga á las circunstancias de que tant apereix se ocupan els periodichs de esta Ciutat.

Conversació curiosa entre l'Amun Bernat y Mestre Turrat.

L'Amon Bernat. Dèu mus do bòn dia, Mtre. Turrat, que tál com vá de salut?

Mestre Turrat. Bòn dia que Dèu mus do, va molt bè l'amon Bernat, y quin señal tant dematí?

L. B. Jò hè vingut dematinet per fèr aferrá se múla, y voldreu creurer que m' hè divertit molt a ca 's ferrè am b' una grepada de peperóts que llitgian, qui 'ls deyan es diaris.

M. T. Si? Y que 's que deyan aquets diaris?

L. B. Deyan tantas cózes; veys, èra una convèrsa entra un tal *Esquirol* y un tal *Biá*, sobre un fí de 's pu-

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ticari y un tal Cain, furestè.

M. T. Idó, y que deyan d' aquets dos homus?

L. B. Deyan que 's puticari era un ignorant, y que no sabía res perque avia estudiat en frares, qu' en Cain era un vèy molt xarredò qui ja fá testerinas. y qu'es menestrals, gènt molt honrada, de bons sentiments y qui van tota franqueza, es van dixar engañar de aquets y altres homus, qui mesclant óus en caragols, diu, que van cumpondre un bugat qui no va se aclaridó.

M. T. Y no esplica de que va ser aquet bugat?

L. B. Que sè jó: diu que van anár á la Sala acompañáts de 's Governedó, que feyan un Batalló nou y que 's puticari els prometia pá y pesete, que.....

M. T. Caramba, l'Amon Bernat, jo d' aquest asuntu an sè bè la prima: y ancare tènen cara de rallá s' *Esquirol* y en *Biá*? Are vènen á dirmos qu 's menestrals es gènt molt honrada y de bóns sentimènts? Antes, antes va di en cañot; ell no ayá vuit mezus que tot Mahó era un córn qu' èram lládres y asesinados, perque damenávem que arreglásin es prèus des blat una miqueta á n' els des nostrus jurnals, y que mus tornasin es dublerets subrants de se quinte. Mirau, l' amon Bernat, vos ja sabeu que lañy pasat aquet dimoni d' *Esquirol*, *Biá* y molts d' altres, mus van vendre es blat á 25 ó 30 sóus se barsèlla, per espáy d' un munt de mèzus, qui mus van fè vendra fins se camia per pude duná un muset de pá á nes nostrus infans; grácias á Dèu va arribá se cuita, peró que van fè èlls, es pulisons? cumensáren á ambarcá y mes ambarcá blat, á pujá y mes pujá es prèu, sensa vule pagá un dineret mes cara se nostre feyneta, com aquell qui diu escáña qui 'scáña, fins que vam arribá á un punt que já no podiam manjá. Jó, vista de axó y que já no tenía res que vendra, perca l' añy pasat mu van fe vendra tot, vatx comensá á

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

cridá y més cridá, peró que vulen que vos digui, ells just tenian cor de dimoni, no nü va vè ningun qui, se-bént qués menestrals es gent tan honrada y de tan bons sentiments, vagi dir mèstre venín, que jó promet de dárvos es blat á un prèu arreglat á se vostre feyna, ó bé de pagarvos se feyna á un prèu arreglat á n'es des blat, ells s'en van agordá próu, sabeu que guéran volgut, pujá es prèu des blat fins dalt se teuláda, y de vellá es de se feyna fins baix de's sotorrani. Alá fi ni va' vé d'altres, qui mos apurats ó atravits que jó, va-ren comensá lá fer ~~vallets~~ rol-lets y més rol-lets, dient per aquin motíu los havian de fé anár ofamats, que ells no tenian feyna, y que cuant ne tenian guñáven 30 dubles per jurnal, qui just bastáven per pastá una bercelleta en se semmána, y per conseuént si havia de pujá un remey; áltres ni havia, encára que pochs, qui pens que assent parénts y companèros d'en Bidá y d'en Esquirol, cridáven que 'l dret de propietat els autorizave per endursen tot es blat, encara que mos morigués sin de fam, ó pusarlo á un prèu que no'l pugués sin cumprá, pergue nóltros no pagávem prèu contribucions, y segons d'Estapit ó Estatut Real èram no res per s'Estat, y que ells que éran es tót, y qui pagáven multas contribucions y tayas, havian de procurár á trèurer tot lo posible de ses sevas hizendas, ancára que fos escañant es pobres. Jó aquí, l'amon Bernat, ja no vatp pudé aguantá més: que fatp, men vatp á sercá en Bidá y d'Esquirol, que creye éran ells des que causaven se nostre desgracia,

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Dientlós: quesgue rellau he; estrefolaris, mès gue
estrefolaris, ¿voltrus sou es tot y voltrus res? Si
pagàu soutribucions, gue no saben gué les
pagàu de tu gui no es vostru? Com no
me tomes es dubles, tu Bià, gue vas men-
llevá à mon pare, per anárten à diver-
ab ses bergantes d'una part à s'altre, gui
vas engeñá mitje Madrí, fins y tot un
Jeperut y un Rey, gui mesquinets no men
jáven per replegá per ses sénas vayeras,
y tié los vas engeñá enredantlós, y per
poch no's moren de fam; y tu Espinol
are et vá há sebra gue tendas s'eretat fili-
cunisada? Antes de prendre es dubles á
interés de tants de menestrals, maestants
y patrons lo havias de vé mirat si pu-
dias ó no menllevá, y si no pudias ha-
guesis anát á du un fése de llena, y no
á n'es café á braná com ets ases, y á'l
beure y jugá se nuá de cuatre pobres; gue
m'en berás gue téngues pusasions, si no
te basten per pagá es gastos des plets gue
tens, y no dich res des interésos des dubles
gue dous, tu per tot estás enbulicat, y en-
sáre vols fé haren y fés segons? Pobels
á fé de sabata, ó un altre ofici, y á lo
menos seràn útils á sa Pátria, es guañarán
es pá, y no seràn se pandorra com son pare.

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

L.B. Jáva, fava, mestre Burrat, vos els'e van ben pitjá es cercols: Digaume y que van arribá fe aquells, qui mes apurats ó atravits que vos, me haveu dit que feyan tants de rul·lets?

M. B. Lus volen que vagin fe, lo que volen fe tots es pobres sempre que volen dana ná res á nes richs, que fet just que sigui, casi may tróben mésè qui'ls defensi, y los animèusen á enredá, enredá, fins que un'els tenen dins se cendra; á élls vá'se lo matex. Es probe justicia y es seu fi (qui no es tan ignorant com aquells papetots deyen) tenint un cá mes sensible qu'en Bidá y s'Esgurrat, es van compadí de veures se gran miseria que noltres pobres sufriam, y es modu infame que sense jrutegirnos en res se nostre feyneta fujaven es prèu des blat, unic article que casi produeix aquesye Illa per fundenos manteni, despues d'averuos fet destangren tá de totas ses nostres venas per fundé cumpli ab es pagu que d'Ajuntament nos avia 'señalát pet duná una gratificació de 50 duros á cada un des 170 voluntaris que van fucá á Mahó per se guinta de 500.000 homus, fentnos pagá á noltres pobres 8 ó 12 duros, cuant es mes richs no

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

van pasá de 16, ó 20.

L. B. Cap de reguétra, mestre Xurrat, guirre carta de repartiment, ¿y ayó van esé homus justs qui'u van repartí? Jo per se meva part ~~no no~~ no'u crech. Un señó en 10 ó 12 pusesions qui segons l'Estarbrut Rœal que me han dit devia esé mes que no se qui, puzarli 20 duros y un pobre sensa camia 8, vá, vá, vá, en b'ayó cazi, cazi van fe ayqui; éll en aquest Ajuntament le major part devian esé señós, ¿per una banda voltan esé tant y per s'altre tan poch? Ayó es pitjó qu'en se Faya, qui per alleujarse éllo van dema ná de puzarle demunt tres riquezas, y en es pobre ferre meu, li an donat en tenent que picá tot lu dia an b'un may de 13 llimes es una riqueza, y m li an emberbullat 15 reals, qui mezqui net no guaña per ses eynas y se roba que s'embruta, ayó ancara, aquez estat colque advucat, precurado ó escrivent de Cúria, qui am b'una plumeta en se má, qui no peza un cuart d'unsa, guañen un terramotu de dublés am b'un any, molta enóra bona, peró un pobre ferre, un fust un sastre ó sabaté, ayó cazi, cazi no

culó. Ser axó jo li dich, no sigeu àse, are
gu'an publicat se Custeteció, y gui prest an
de fe s'Ajuntament nóu, feis-arrenjá una lis-
teta y anán á vutá, y miran á n'aquí dunan
es vôt; gui siguin homes capasos de tacsifizarse
per es be des pòbres y de se Pátria, y gue miràn
be aquestas tayes y cuntribucions com vàn,
gu'uns no paguin y es'altres guedin enderrera,
perque jo no se, un tot lu dia ven corre
es Mezurats amb billets y no-arriban á
arreglá un cristu may; es gue, pens, gue
lo douan es prims, y es grupats guedan,
perque Deuan esé parents d'en Bià ó s'
Esgurol, ¿è, mestre Burrat? escultau, ell
semble gue no pot se d'altre manera; ets
ampleats tots se grepan; saltre dia me
vatx atuá dalt s'Ga— s'escola Espanola,
per veura mi nabudet meu gue li
ensenan de lletgi y escriure, y es pobres mes-
tres me van fe conpasió. Ni avia un
gue explicava se gramatica y cari cada
parula feya un badaaay, jo, pensant
gue estava malalt, li vatx damanà: ¿gue
feria gue feya tants de badais? Que volen
gue tengui lamuy, me va di aguell pobre
senó, corran anze mezus gue no hem
vist una creu, agrest ampleó, vos ja'l
veis, un Roma per bé gue se les dépi
llargas, no fé ahont puderlas fé jugà, apí,

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

jo crech que si aquest ivérn bufe un poch
se Tramuntana, quedarem més enrevenats
qu'un esparez. Veis, tanta pena me
van fé aquells pobres Mèstres, que cazi,
cazi vatx plurá. ¿Com, una cosa que
en se Custetació es guvérn té tan de
cumenáda, com es s'instrucció primária,
y es mèstres de s'escola pública onze mèses
sensa cubrá? Jo no men podia durá
rahó, fins qué la fé men vatx á cá
un veí méu, qué es de aquells qué se
lléy de llevoras venia asseñalats per mun
tá dalt la Sála, vuy dí d'aquells de con-
tribució grosa encara que Deu mes gue
rda com es que's pobres mèstres de s'escola
Espanola van tant enderréra de jógas?¿ qu
es pensse en aquella escola tot son atlots
de pobre qué'y vàn? Ves d'apó, me va
dí aquell home distinguit, ells son tots
ets empleats de s'Ajuntament qué van
enderréra; demenáu á n'es pobre mèstr
sadó, y veureu, que si no fós per se pare
des matadéru, jens que já seria mes
sech que'l es Cruch, y llevó que no ya se
mey; está entrinxat d'una manera
que el Diable que'n adarrenque. Jo ls'u
deya y no me van vulé creure, es

van puzá e nos càp de repartí e tuya
dennnt ses tres rigueras sanare gue
nó u van fé pier mal so, cà, ---
per

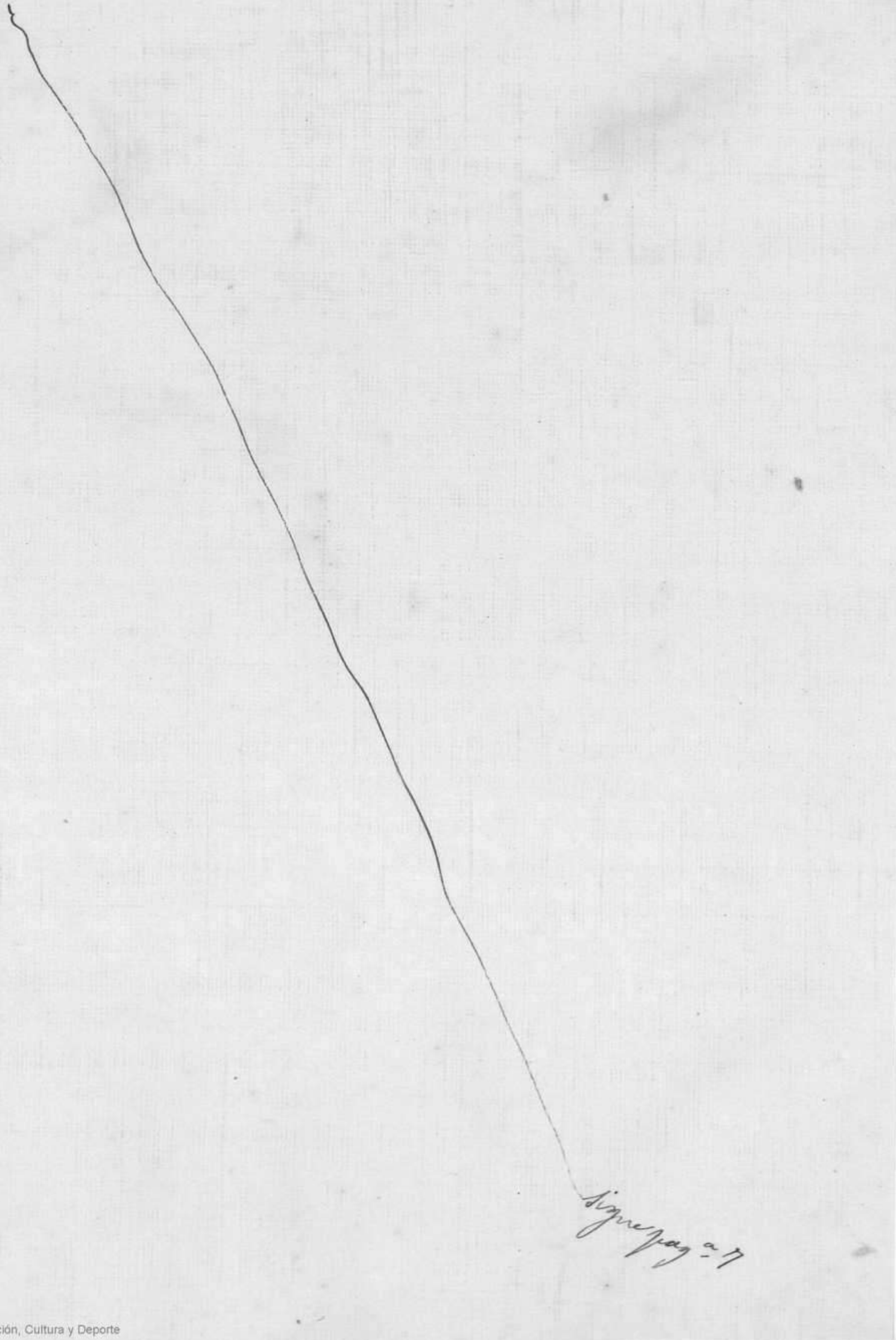

siguepag.ª 7

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

mal per élls no'u dagéran fé e n'es méu ferré li han fet pagà 15 reals ¿y no 's mal? Y dò veis, axó va sé que llevoras van fé es rapartimént malament, y es le causa que ningu hà pagat, y es pobres empleats van endarréra. Endemés antañy també van evé de fé; pay d'un munt de témps, róndàs tan grosas d'Urbanus, y á cada un li avian de dunà una peseta, de modu qu'ey vá ve dia de 5 y 6 duros, y tot h'ajùdat á durá endarréra. ¿Y perque servian, vatx di jo, tantas de rondas? Perque puguésim està segus dins ses nostras cazes. Vos ¿que no'u sabeu, que cada dia en trubaven 7 ò 8 de morts? de morts de fam, los devian trubà, li vatx respondre jo, ¿y qui hayà a Maho qui agi mort ningu may? Vos no'u sabeu, me va di éll, à Maho heyà una *ma oculta*, qui si no'ihagues qui l'aturàs sabeeeu qu'en faria de destrooosa, y llevoras que sempre heya gént qui té pó, y es nessesari agurdarlos. Bà, bà, bà,... y en be àxo va gastà tan de dublés s' Ajuntament, com no'u pagàvan es qui tenian tanta pó, jo per mi no né tingut may perque sé que no hé fét mal a ningu, per consecuént qui no ha fét mal de qui dimonis ha de teni pò, que cridan viva, viva; cada coza à son témps y destiu sigàles; ja estariam ben armads are, qu' una mà y encare amagada mus agués de fé gastà dubles per pò, vamus, que no'n vuy veure més, adios, adios. Y d' aquesta manera, mestre Turrat, jo també vatx veure que no son es mestres tot sols qui van endarréra, sinò Mazé, Mazuradò y endavant, puis que si vos havia d' enomenà tots ets empleats no seria acabadò, y bòna part de cúlpa la ténen es diables d'eczaltats ò bullanguérus qui l'añy pasad, segons diuen, volien rubà y matà gent, qui éra una vergoña, y avò va se cauza que van evé de gasta's dublés de ses pagas en patrullas, ¿y qu'us pensau? ell van avé de arribà à fé corra un canò,

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

veyau axò si en devia custà. Pero turnant à s'asuntu, digaume que van arribà a fé ab es 8 duros y 20 de se quinta?

M T. Veyau qu' havian de fé per amor de Déu, pagá y callá; y lo pitjò qu's cupo de voluntaris van aser fis, nabots y parents nostrus, qui mogúds des fochs des séu patriotisma van corre à allistarse baix de ses bandéras de se Pàtria, méntres qu'es fis y paréns den Bió y s'Esquirol en sa séva gran moderaciò volian defensà se llibertad de dins es llit de caséva, puis que no ni va ve cap qui vagi tení valor de corre à aumentà ses filas des valénts qui anàven à sacrificarse per es reses pòs y bén està des séus conciutadans; perque trubaven, sens ducta, qu'un fuzéll era mase faxuch y dezunròs per una sanch tan noble y pura com es se sanch d'un *Esqnirol*; peus ni va ave no obstant, algun qui essent un poch més valént que tots ets allres va propozà qu' éll dezitjave pasà en es Continent, pero qu' a lo ménos havia d'esé ab un bon vaxéll, una espaza y una charratéra; creh que no và se acceptad y se Pàtria se và veura pricvada d'un homu, qui quisap si li hauria dunad dias de gloria y tranquilitat. Havent sortid d'aquesta miserable Illa, com ja he dit, los 170 Voluntaris, res mus quedava ja que dssitjà sino que s' Ajuntament repartigues prest lo qu' havia sobrad de se gratificaciò dunada, pero vehént que pasavan dias y més dias, y haventse dit que' y havia alguns parénts y amich den *Biá* y s' *Esqnirol*, qui havian tingud s'atraviment de no cumplí encare am b'es pagu que segons repartiménts els estava aseñalad, méntras qués mizeratbles havian plurat uns de porta en porta, y venud altres cazi fins se camia per cumpli am se séva obligaciò, la cual noticia tan inesperada com cruel, mus vá indignà de tal manéra que no sabiam com ferò perque aquesta gent

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

cumpligués am b' es pagu que sels havia señalad; pero, crac; just dona se casualidat que mus encuntram ab es fi de aquet puticari, que avuy sufrex amargament, tal vagada per evé tingud desmeziat amor à nes séus semblants y evé vulgud fé un bé à se seva Patria, à ne quet Jove, pues, li vam contà tot lo que mus pasava, y éll mus, diu jo també som un d' aquéts qui hé fét tot lu qué pugut per pagà, y are vetx que diuen que ni'agut de molt més richs que jò qui no han pagat; axò també me fa molta malicia, pero à jò m'aparex que tant perque los faxin pagà, com perque mus tornin es dubles qu'an subrad, lo millò serà fé una representaciò si trubam amichs nostrus ferids de's mateix mal qui la firmin y la durem à s' Ajuntament, à veure si donarán pruvidéncia; noltrus veyén que aquell Jove en aquet cas parlave com un des sét sabis de Grecia, prest acceptam es séu consey; feym se representaciò y l'entregam á n'es Bal-le en 186 firmas, confiant que prest en arranjarian; un véspra cinc dias despres mus ajuntam una gran pada de firmats (qui no vam pude anar en es ball de s' Uspici per no teni pasetas per axó) y mun-anam à fé une volta per parlá de s'asuntet; pero ¿que vos diré? com cazi tots pens que tenian més gana de manja que de durmi al punt ja vam asé e ni'es blat, y e nes pans de *locu*, qui ja los vulian puzá á real; en aquest intermédi comparex es Batl-la, y mus diu que significa allo, qu' are no son horas de pasetjarse tanta de gent junta, jo com vetx axò, l'amun Bernat, correns à corre y no me vatx aturá fins que vatx aser dins se caza, qui un poch des retgiró y un poch de prim de pancha me va agafá un mal de mas-di qui ja no les feria totas. En sól demà men vatx á fé feyna, y es véspra men torn à ca's puticari per

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

veura alló que via estat, y ja 'n trop una grapada qui no rallavan de res més que de blat, feyna y es dutblerets de se quinta qui may else turnàvan; vataqui que cumparex un Señó gros, am b' un sayu més pulid!..... Jo à di la varitat, axi que vetx tantas alimares me va gafá une pó, qui arranch de corra y futx, peró trupis y caich tant llarch com som, m' axéch y sent *viva*, *viva*, que dimonis será axó, aquell Señó deu ave partid dublés ó pà ¡y jo hé fuit! ¿O haurá dit que demá mus darán lu qui 's nostru y devellaràn es blat? vatx dí jo, torn à élls com un diable, y deman ¿que vus ha dad aquet Señó? res mus à dunad, me diu un, axo 's es General, qui mus ha dit que 'n nombrem 7 ó 8 per damá éll acompañarlos dalt le Sàla. aveura de puzà un remey á lo que mus pása; idó y qu'eran aquells crits, vatx di jo, alló éram noltrus qui d'alegria de veura que 's General es compatex des nostru estat, j perque; sabs que na dit de cozas! ¡am dit viva es General! Bo tanim, dich jo, si es General es de se nostra part, men pix d'en Bia y s' Esquirol. Mun anam tot d' una á sercarne vuit qui tenguésin bona llaquència per demanà molt, perque com diu es refrañ per demaná may se perd, peró com ja era tart, en vam trubá molts es llit, tucam y feim axicá n'Andricain, qui 's es veyquí aquells diaris diuan qu'es trn xerrvadó, llevoras n' Aledo, n'Alvarez &c. y els deym lo que mus pása; y per consecuént si mus volen servi que damá à las 10 siguin á ca's General, y mesquinets-----qui 'ls se agués agut de dí ¡se pága será se prezó!

L. B. Y qu' els e var du à se prezó?

M. T. Idó, en sol damá s'en vàn à ca's General y acompañads am b' èll s'en vàn à la Sálla, allá rabuds ab molta cortasia per s' Ajuntamént, es General va fé un discurs de la mizeria d'aquet Póble, dient qu'es

tava cansád de firmá pasaports á gent qu' éll veya clá que fugia de se fam, y que axi á s' Ajuntament tucava puzari remey, llevores pens que van di a' n'es comisionads, qu' era lo que demanávan y que lo pozasin per escrit, lo que después de fét es van despedi en tot' honra y cortazia, conténs y alègres, pensant que prést estaria remediad. Afactivamént, a'lon damà cuménsan à posà una de ses demàndas en péu, qui era proibi que no embarcasin mes blat; axó va bé, vatx di jo, prést si Déu vol tindrem fayneta y podrem cumprá blat, qui narà à un préu regulá, y no será com l'añy pasad, qui van avé de manjá segó escaldat com ses gallinas. Com v^d es véspra men vatx á cas puticari mes cunténts qu'uns pasen, a veura si havian dunad altre pruvidencia ¡pérò que direu! ja no els e trop à caséva, y me dinen qu'es General els á enviads a demanà, mun anàm jo y un amich méu a' fé une volta per esperà que turnasin y veura sa coza com anava; pero ¡Jezus, Maria, Josep! fumbam un cap de cantó y ja sent, *quien viva*, alto el grupo, que diables será axó, que esteim en estat de siti? fumbam un altre cap de cantó y sentim, *calen bayoneta*, calen, Sant Antoni gluriós, qu' es aquesta desfrosa, y jo no vetz ningu, fugim deveras; en afecta arrancam de corra y sentim *bu-bnm* fuzellada ¡hay mun amich estimàt! vatx dí jo, éll se matan com à ratas, anemunne à' se cazeta, maldamént mus agim de muri de fam, vatagui que ja comènsan á tréura llums y mes llums, just com qui agués sagramént patént; escap d' une estona sentim rrrrrru artilleros..... Maria Santisimeta de les dulós, ajeimos de panxa a' une vurereta, quàrps es un canò qui ey tiran en matralla; en afecta, mus arrincandm arrufadets, y u dixám pasá ¡pero com jò vetz aquell capitá, am b' aquella carota y aquella métxa ansesa en sa mà! me va gafá une fredó,

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

qui totas sas carnetas me tramulavan, y vatx di, ni ses batallas de *Maréngo*, *Austerlitz ni Uaterloó*, tènan res que veura en respecta de se destroza que anit es cumpon dins aquet Publet. Axo tot son preparatius per cuant venguin ets eczersits inimichs, fet a compta que si cumpon un bon bugad; enemmune prést a' se cazeta, y damà qui será de dia vindrem á replegà rellotjes, xerretèras y dublés des qui seran morts; afectivament despues de mil sustus y retgirons, perque à cada instant mus veyam en la mort à la gola, al cap y á la fi arriban a' sa caza, péch cosa a' sa porta, ella s'obra, antram y pataplam rach, turnam tancá y Déu y faxi mes que noltrus. En tota la santa nit no vam acluca la vista, axi que cuménsá á claratjá es meu amich me diu, com es? que' y anàm? jò á di la varitat me van atemorizá tant, qui sempre com qui vés aquella metxa ansesa, a quella carota mustachuda devant y en Bia y s'Esgui-rol qui s'esgañavan ventant s'espasa, ò à lu ménus mu van aperexa élls; però a' la fi, dich anem que no será més que lu que Dèu vuldrà. Surtim, y api que arribam à un cap de canto y veim un munt de gént qui lletgia un paparòt, escultam y sentim *corrido* la sangre; fujim altre vegada y mun anam per es camí de ses viñas fira, tira cap' amunt; y es cap de dos dias turnám, perque mus vian dit que ja estava tot quiet y turnam sentí uns qui lletjian un pape d' s' Ajuntament qui deya noche *de horror*, que te apareix, vatx di jó, en es meu amich, veyas jò si tu deya que seria una nit dezastroza, ell no pudia esé d'altra manera en lu que noltrus vam veura, qu' anam á l'Opital á veura com curan es ferits? anem va di éll, pero antas demanaria an' aquet Señó si sab am b' à quina tropa és que s'an batut es nostrus suldats, ido jo li demandré---Señó, Señó---vuste no faria favor de dirmos que va sé aquella dastrosa

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

de s' altra vespre? No res, aguèra pugut esé molt si aguèsim fet raziséncia, pero en ses bonas dispozicions que es van pendra de gafá am b' una gayta es generals dets exzérsits inimichs, van fé que sas sèvas tropas no 's van pude reuni, y anand, dispérsus en patits grupus mus á estat molt facil arrollarlos à la bauneta y férlos fugi cobardaménte; mala pésta, vatx di jo ¡quina viveza! pero que me digui, y un canunót que vam veura y un capita am b' uns mustachus, qui dua una métxa anseza no van fé mal à ningu? ¡Qu' avian de fé per amor de Déu, si solament no davia está carregád! ¿Y no xva agud ningun mort ni farit? No, si tot à quedad per noltrus; ¿tot? gloria, gloria, urria, urria, noltrus am guñad; diguiem, y que péstas volian fé aquets diables d'inimichs? Diuan que tot u vulian rubà y asesinà ¡bou ria-fotxa!..... veyas jo si tu deya cumpàñ, y dó y de quina nació eran aquets dimonis d' inimichs? De se nostra, ells eran Mahonezus. ¿Mahonezus??? Si apó eran aquells d'acas puticari, qui ascuzas de blat y poca feyna vulian fé bé de sas sévas. ¡D' acas puticari du vosté!!!.... Si, si, d' acas puticari. ¡Re caraina!!!, ¿d'acas puticari??..... vol callá, vol callá, Señó; y d'on pèstas á surtiat voste generals, èxèrcits, robá, matá y tant de terremotu? voste que fá com *Don Quijote*, cuant va envestí un ranxu de bens? Jó no sè res de Don Luijote, peró sé que lu que vus dich es bén ve. ¡Lu'á de se ve, qu' à de se ve per amor de Déu! si à ca's puticari tot era gént com jó, qui demanavem feyna y que's blat es puzàs á un préu regula per pudernenc menjá; y cuant a vist voste que 's puticari ni ningun de noltrus agi mort ni rubad res a' ningu? Axó jó no vus hu diré, pero éll ja 'n ténan una grapada en cóbil-lis, y es qu' ancare ey durán, y ja u veurem. Aqui jo tumbantme à nes méu cumpañ, li vatx di. com

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

t' agradetje? ell am anat molt arráds, ja podem accorra à veura si trubam ordi, perque de blat apareix que per anguañy ja 'm acabat de menjarne; fotxa, fotxa, ni blat ni ordi, en va di éll, a' sa caza men vatx jo, sabs que m, agrada poch aqueste fésta; fiet veyas com ha de se, pasiéncia, potsé qu' arribi un dia que colca sant pregui per noltrus, y colcu vegi que no som tan dulénts com mus pintan; perque si hem degud hem pagad, y no am fét com molts qui ménjan bonas cocas bambas, y deuan y no pàgan. Pero vols quet digui camarada, qu' alló de di *j'an tènan una grapada en cobil-lis y es qu' ancare ey duran*, m' a entrad molt; qui devan sé aquets pobres qu' an agafad, y es qu' an d'agafá? que vols que sapi jo, respon es méu amich, mira vanne allà un des nostrus, vols que li damanem si u sap? y es ve, anami, dich jo;..... qne tal cumpañ, com te agradeje se fésta? Ell va molt malament, lo milló será callá y férmos anfóra, perque just me sembla que se suciadat dets angels estarminadós fa bè de ses sévas, qui pens qu' hé santid á di qu' à Maho nia colcun; saps que n' anduit de prezus? ¡Si! y qui son, que u saps? Ja u sé ja, el Señó Pere es Puticari. es seu fi el Señ Jaume, mestre Franstesch, en Triay, en Bep, mestre Alonsiu y molts des qui van aná à la Sala, y ets altres qui els y duràn, y sabs que els'i duan en molts de suldats! Si, y axò que vol di qu' els han de matá, jo no u sé. Escolta, tu, es q' an agafad que duan armas? No, no, nu més ni avia colcun qui duya garrót. ¿Garrot? ets Seños també en duan de bèll de dia, y colcun d'nastre en pitxau de férru, pero axo no an estat may armas per bátre en canóns. Que vols qu' et digui, ell som en mitg des ball y am de ballà. fiets paciencia y recurdarsen tota la vida. Peró diguem ¿si aquells pergue han anad á la Sala els an duit prezus, també y devan avé duit

aquell Señó qui 'ls y va acompañà? ¡Caspí, jas sért! tu qne no saps qu'en ses lléis den Bia y s' Esquirol es qui diuan feis axo y ancare u judan á fe no son culpats, pero es qui u fán si. !Ah caramba, jo no la sabia à n' aquesta; si ell me venan á di que jo som cumisiunad! com me bén duan dins se sandera! Si, si, y axi quemus valgi s'esperiencia; à Dios, à Dios, que diuan qu'està ple d'espias y suplóns, y no sigui coza que també tinguem se nostra, á Dios. A Dios ido. àdios.

¿Qne t' apareix, l'amich, de quina manera vá se coza, èh? Que vols qu' et digui, lu milló que pudem fé, es veura si trubarem pasaport per aná Algé. Requètra bén pensat, anem, pero y d' ahont lu pagám, li vatx di jo; idó y que val molt? me respon èll, dich 3 duros nets y purgads. ¡Tres duros!!! ja u pudem dix' aná ja, à no se que vaigui sim ets infans! ja'stám ben armads! ido y ark qu'ash de fé? Candái, anamunnè cada u acaséva, farem feyna si nó á, y sinó anarem à cattà, donin ò no donin. I llevò que no i vetx altre remey me diu ell, à Dios ido à Dios. A Dios cumpañ de mizéria.

Jo, men vatx a'se casa, y trop se dona y ets ellòts retjirás, y tensa pà un pasta,..... que ferás Turrat? m'en vatx á dur un fey de lleña, pero si en *Maneta* en troba som pärdud; per consecuent, venem mentras y' agi y másа que surtirá un poch de feyneta, y axi, l'amun Bernat, rinxu, rinxu vam pasá fins a' s' Istiu; llevoras van puzá se Custitució, y are gracias á Dèu sembla qu'anirá bè.

L. B. Ell tenian bé raho, mestre Turrat, de dirma que vos en sabian bè la prima, pero també sabeu lu que vus costa.

M. T. Ja u pudeu creura, ningu milló que jo sap des modu qu'am pasad s' Ivérn, per axó com are sent en Bià y S.ez Esquirol, qui entra ses sèvas estrafolariadas,

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

desbaráts y erriezas diuan qu'es menestrals es gént molt honrada y de bons santimènts, qu's puticari es un aze, quet seu fi es un ignurant y qu'en Cain es un xarradó &c., em fá una rabia qui 'l dimoni me nen du, perque que tè que veura axò emb' s' asuntu? Aguardauvos d' aquell qui 'stá barayad em b' un altra, y cumènsa á maltrattarlò d'aquesta manèra, señal que tè pocas rahons que duná; pero jo sempra dich, *obras, obras son amores y no buenas razonés*, sàbeu que vuldrian èlls? que noltrus els e fesim de criats sensa pága ni berená que fesim molta de feyna y que no manjasim per avansá, y en tení 100 duros que 'ls u dasim á interès á may turná; y noltrus ja no som tan azes, no, Noltrus som Ciutadans Españols, tots som iguals davant sa llèy, y que pernetgin; tanim vot en tot, y no 'l vendrem may á ningu per molt que faxin: s' altre dia ja vam vutá per fé Diputads en Corts, y va una maravella: ára vuterem per fe s' Ajuntament Cunstituciunal, com vos sabeu, y si Dèu vol anirá millò; y qui no li acomoda que sergui una altre Patria, ò que se junti emb' es de la gran Navarra, que trubau vos l'amun Barhat?

L. B. ¡Bone figa! que va molt bé: ja fatx corta jo a' vani en vos á duna es mèu vot, y di á nes mèu ferré que vèngui, qui ja li vatx di s'altre dia.

M. T. Bèn fét, axó es se nostva obligaciò: tots yam de ná franquemènt á duná es nostrus vots, à fi de que surtí bè: y llevoras qui arranjarán se Milicia Nacional, tóts mus am d' allista milicianus, vutá uns bons Uficials bèn dicidits per se llibertat de se Patria, y que vagi tot Custituciunalment.

L. B. Axi á de se, mestre Turrat, per anà bè; pero ancare turnarè á s' Esquirol, sabeu que me recorda que diuan tambè aquells dimonis de Diaris, qu'es pu-

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

ticari no ha fét caritat may.

M. T. Que diguin lu que vulguin, noltrus no 'ls hem d' escultá may: éll no le fá axi com le fan molts d' altres, qui perque tutom vegi qu' en fán, es pobres han d' esperá duas horas abáns que no surtan á duna un dineret, y llevoras per ún' altre part, vénga blat á duru; pero noltrus no mus ham de puza may en lu que ets altres fán y que no fán, ja hem vist bè cada ù quine llét dona; procurem de aqui per andavant á fé cada añy un bon Ajuntaménts, perque mus bén guvérni y miri pes pobres, teni un bon batalló de Milicianus, per manteni s' orde publich y fé respectá se lléy Custituciunal, y ja u veurem. Saben que mus sap gréu qu' un qui noltrus menestrals mul-lu estimávam molt sigui, segons pansám, es qui més mus á engañat, ancare que diuan qu' ell no té le culpa, sinó qui la mal aconseyad. Are també es diu que 's qui fan aquélls diaris van disfrasats am b' un capallet de serrano, y una ximbérga de reyalista, coldecun adurnat en sintas de mil culos, qui sabeu qu' enne costa de munecada; pero jo dich que faxin lu que vulgin am b' es séu diari, ja arribarán á callá ja en ve bremát prou.

L. B. Qu' au dit, mestre Turrat, de reyelistas; jo me creya que tots sémpre avian estat castituciunals.

M. T. Ni va ave qui u ván asé fins l'añy 34, llevó molts es van fé *estatutistas*, y veis *estatutistas y reyalistas* es sembla molt. S' *Estatut* else dunava moltas prerogativas; com es are, fé es Oficials de se Milicia, y ey pudian fé tots es séus parénts y amichs, axi com sabeu: en s'*Estatut*, no pudia puja cazi ningu dalt la Sala sino élls: en s' *Estatut*, noltrus no pudiam vutá per diputats en Corts: en s' *Estatut*, may guerran llevad es filicumisus: en s' *Estatut*, se llibetat estava a 'se paret, élls tenian una escáia, cuant volian le devellavan y cuant no vulian mas deyan, si le vuleu saltau, ja se vé noltrus no teniam escala y quedavam de bárras, com ja sabeu; veyau com am de creura, per més que diguin en *Bia y s' Esquirol*, qu' ells vulguin Custitució; qui mus fá iguals, l' amun Bernat; cada u pot pensá lu que vol, jó per mi pens que no 'n poden vule may, pero per axo no 'ls e' viu ningun mal.

L. B. Caránne, mestre Turrat, quin argumént tan pulid que m' au fét vos, éll axó es bé la vangélia, y ahont mus vanian en s' *Estursut* as coll, no ya com se Custetecio,..... viva sempra aquexe bone lléy.

M. T. Viva; y guérra a' n' es tirans y carlins que no le volen.

L. B. Gréu me sap qu'es faxi tart, perque xalaria cunversá un poch més; pero éll es presis que men vagi, mestre Turrat; dixau aquets cinch osus, un' altre hora pasaré y me contereu com va se cosa, aveura ses vutasions si aniran conforma, á Dios estimat.

M. T. A Dios, ido, á Dios, l'amun Bernat, noltrus cunfiam que tot nará més bé qu' un sól.

L. B. Déu u faxi, á Dios. *M. T.* Sanitat.

F I.

Nota: *Aquest Suplaménts n' os repartirá ni regalará per es carres, com es diaris d' en* Biá y s' Esquirol; *sinó que qui 'n vuldrá, a n' aquesta imprenta en venan á nou dublés cada un.*

Maho: *Imprenta* Constitucional *de la Viuda y Fill de Serra.*

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Ministerio de Educación, Cultura y Deporte